

УДК 378.046:374.7

А.Б. Єрмоленко,
кандидат політичних наук, доцент
доцент кафедри філософії і освіти дорослих
м. Київ

СУЧАСНІ ВИМОГИ ТА МОЖЛИВОСТІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ

Трансформації сучасної цивілізації людства на мікро та макро рівнях, у всіх її сферах (соціальной, економічній, політичній та ін.) та вимірах обумовлюють необхідність розвитку інструментарію здатного оптимізувати розвиток особистості та соціуму у відповідності до цих змін. Поряд з цим, враховуючи швидкість суспільно-економічних трансформацій, однією із засад цього інструментарію повинна бути випереджувальна стратегія. Вирішення такого завдання сьогодні покладається на освіту дорослих (ОД).

Новий тип економічного розвитку, притаманний сучасному соціуму, спонукає громадян неодноразово впродовж життя змінювати соціальний і професійний статус, постійно навчатися, перенавчатися, підвищувати кваліфікацію. Це означає, що інформація, знання, а також мотивація щодо їх постійного оновлення й навички, необхідні для цього, стають вирішальним чинником цивілізаційного розвитку, ефективності й конкурентоспроможності в будь-якій діяльності, а отже, важливим чинником суверенітету та національної безпеки кожної країни. Вирішення частини цих завдань в Україні покладається на систему післядипломної освіти. Загалом щорічно через цю освітню систему проходять понад 300 тис. фахівців, що недостатньо з огляду на необхідність задля ефективної реалізації суспільних перетворень принципово по-новому (за змістом, характером) перенавчити не менш як 25 % дорослого працездатного населення країни [5].

Дослідження актуальних питань щодо проблем освіти і навчання дорослої людини знайшли своє відображення у працях вітчизняних дослідників, серед яких: О. Аніщенко, С. Архіпова, С. Гончаренко, В. Кремень, Л. Лук'янова, Л. Мартинець, Н. Ничкало, О. Огієнко, В. Огнев'юк, В. Олійник, Н.Протасова, В. Пуцов, Л. Сігаєва, О. Сухомлинська та ін. Аналіз наукової літератури засвідчує посилення уваги науковців до проблем розвитку як освіти дорослих так і післядипломної освіти в контексті сучасних цивілізаційних трансформацій.

Метою є визначення впливу цивілізаційних трансформацій сучасності на вітчизняну систему післядипломної освіти в контексті розвитку освіти дорослих.

Оскільки у нормативно-правовому полі України чітко не визначено засади освіти дорослих та фрагментарно прописано підвалини післядипломної освіти, необхідно визначити їх співвідношення. Вирішити це завдання дозволять напрацювання вітчизняних та зарубіжних науковців і практиків. Наведемо лише деякі висновки, що відображають узагальнене уявлення в цьому напрямку.

Так, у Концепції освіти дорослих в Україні визначено, що освіта дорослих – це складова системи неперервної освіти, мета якої – соціально-економічна адаптація дорослої людини до перетворень, що відбуваються в суспільстві; пролонгований процес і результат розвитку й виховання особистості, за допомогою освітніх програм та шляхом реалізації освітніх послуг упродовж життя.

Її головним завданням, як зазначив М. Ноулз, є підготовка компетентних людей, які були б здатні застосовувати свої знання в умовах, що змінюються, та чия основна компетенція полягала б у вмінні включитися в постійне самонавчання впродовж усього свого життя [6].

Таким чином, за дослідженням Л. Мартинець, основні цілі й функції освіти дорослих зводяться до задоволення потреб особистості – у самовдосконаленні, суспільства – у формуванні соціально активної людини, яка адаптується до

реалій, економіки – у підготовці компетентного, ефективного професійного працівника. Прикінцевою метою освіти дорослих є формування особистості, яка активно, компетентно і ефективно бере участь в економічному, соціальному й особистому житті.

Відповідно до чинного вітчизняного законодавства, зокрема Закону України «Про вищу освіту», післядипломна освіта (ПО) – це спеціалізоване вдосконалення освіти та професійної підготовки особи шляхом поглиблення, розширення та оновлення її професійних знань, умінь та навичок або отримання іншої професії, спеціальності на основі здобутого раніше освітнього рівня та практичного досвіду. Післядипломну освіту здійснюють заклади післядипломної освіти або відповідні структурні підрозділи вищих навчальних закладів і наукових установ [4].

Суто формально, система національної післядипломної освіти здатна виконувати завдання підготовки компетентного професійного працівника для держави та професійної адаптації особистості. Проте, перетворення які супроводжують цивілізаційний розвиток нашого суспільства вносять певні корективи щодо визначення рамок тих чи інших процесів та сфер життєдіяльності людини. Як зазначив генеральний директор Microsoft Satya Nadella, під час виступу на Міжнародному економічному форумі в Давосі – до 2020 року компаніям-гігантам доведеться витратити чималі гроші, аби «перевчити» старі кадри. При цьому, основний акцент повинен бути зроблений на STEM-навичках [3]. Відповідно, подальше дослідження буде спрямоване у цьому контексті. Розглянемо лише основні тенденції.

Перший виклик сучасності – компетентність та професійний розвиток працівника. За прогнозами відомої дослідницької компанії Sparks & Honey, яка щороку формує ТОП-20 професій майбутнього: «60% професій, які будуть необхідні через 10 років, ще не існують». Крім цього, лінійна кар'єра і довготривалі контракти не в тренді. Для особистості сьогодні важлива здатність навчатися та кардинально змінювати сферу діяльності [2].

З іншого боку, Віце-президент з управління продуктами і співзасновник LinkedIn Allen Blue стверджує, що до 2020 року набір компетентностей більшості професій буде включати третину основних навичок, які ще не вважаються надзвичайно важливими для роботи сьогодні.

Наступна значима проблема обумовлена глобалізаційними процесами в економіці, що призводить до підвищення ризиків, темпів і конкуренції. За підсумками січневого економічного форуму в Давосі 2017 року, ці тенденції підтверджуються. Поряд з цим, з'являється новий сегмент – штучний інтелект [1]. До 2025 року роботи виконуватимуть 45% промислових завдань на підприємствах США, тоді як зараз цей показник – всього 10% [7]. Тоді як, високооплачувані робочі місця потребують високого рівня кваліфікації та різнобічних навичок.

Ще один, але не останній за значимістю, виклик – швидкість змін, які відбуваються у всіх сферах життєдіяльності особистості та суспільства.

Узагальнюючи вищезазначене можна визначити декілька тенденцій, які на перспективу до 2020-2025 років буду визначати нові вимоги до післядипломної освіти.

Перша – втрата актуальності близько половини сучасних професій та поява нових. При цьому, набір компетентностей більшості професій буде включати третину основних навичок, які ще не вважаються надзвичайно важливими для роботи сьогодні. Розвиток емоційного та соціального інтелекту. Лінійний підхід до побудови кар'єри замінить готовність людини до зміни своєї професійної траєкторії та здатність навчатися постійно. Все це обумовлює розширення діапазону завдань та напрямів діяльності системи ПО.

Наступна – постіндустріальна епоха та цифрова революція призвели до зміни пріоритету від переважного виробництва товарів до виробництва послуг, проведення досліджень, розвитку знань та ін; переважання серед працівників «класу» професійних фахівців і техніків; визначення провідної ролі теоретичних знань, як основи нововведень в економіці, політиці і соціальній

структурі суспільства тощо. Як результат стрімкий запит щодо реалізації STEM-освіти.

Ще одна тенденція свідчить про масштабну заміну роботами людських ресурсів та втрату значною часткою працездатного населення своїх робочих місць. Як адекватна відповідь – розвиток сегменту малого та середнього бізнесу. На переконання Дебори Якобс: вільне підприємництво – це стратегія: «зроби цінність сам із себе, зроби свої навички товарами – і матимеш професію, яка нікуди не подінеться, бо ти сам створив попит на неї».

Потреба диплома державного зразка для працевлаштування. Дослідження міжнародного кадрового порталу HH.ua в Україні показують, що у 2016 році 29% кандидатів отримали роботу відповідно до своїх вмінь не представляючи дипломів.

Сегмент контингенту післядипломної освіти в контексті освіти дорослих в Україні. За даними Державної служби статистики, частка дорослого населення складає близько 35 млн. чоловік. При цьому спостерігаються тенденції щодо збільшення пенсійного віку, зростання потреби у можливості заробітку в пенсійному віці та динаміка зменшення кількості населення у віці до 16 років. Ця демографічна ситуація підвищує попит на послуги освіти дорослих, у тому числі і післядипломної освіти.

Ці висновки свідчать про те, що на сучасному етапі, а тим більше на перспективну, цивілізаційні трансформації обумовлюють приведення вітчизняної системи післядипломної освіти у відповідність до вимог. Сегмент який вона займала в загальній системі освіти був регламентований державним замовленням. Це дозволяло уникнути жорсткої конкурентної боротьби на ринку освітніх послуг, проте ситуація змінюється.

Функціонально система післядипломної освіти України в контексті трансформацій сьогодення залишиться без змін (підготовка компетентного професійного працівника для держави та професійна адаптація особистості). З іншого боку, запити споживачів та вимоги ринку формують необхідність розширення сутності завдань та трансформації змісту роботи з контингентом.

Зростання конкуренції на ринку освітніх послуг обумовлюють потребу закладів ПО у застосуванні маркетингових технологій, підвищення рівня та розширення можливостей надання освітніх послуг. Державне замовлення, імідж, наявний науково-педагогічний потенціал та матеріальна база певним чином надають закладам ПО переваги на початку конкурентного протистояння. Проте цього не достатньо для її утримання на довгий час, потрібне лідерство у сфері освіти дорослих.

Література:

1. Brin S. Google co-founder: I didn't see AI coming [Електронний ресурс] / Sergey Brin // World Economic Forum Annual Meeting 2017. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.weforum.org/agenda/2017/01/google-sergey-brin-i-didn-t-see-ai-coming/>.
2. Азархіна О. ТОП-20 професій майбутнього [Електронний ресурс] / Олександра Азархіна // Студвей. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://studway.com.ua/top-professions/>
3. Єрмоленко А.Б. Освітні трансформації в Україні: виклики та протиріччя / Андрій Борисович Єрмоленко. // Нові технології навчання. – 2016. – №88 частина 2. – С. 95–98.
4. Закону України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page>
5. Концепція освіти дорослих в Україні / Укл.: Лук'янова Л.Б. – Ніжин: ПП Лисенко М.М., 2011. – 24 с.
6. Мартинець Л.А. Освіта дорослих: форми та зміст / Лілія Асхатівна Мартинець // Освіта та розвиток обдарованої особистості / Лілія Асхатівна Мартинець. – Київ: Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2015. – №6 – С. 14–16
7. Пішковцій С. Які професії зникнуть через 10 років? [Електронний ресурс] / Сергій Пішковцій // Inspired. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://inspired.com.ua/news/robots-and-your-job/>